

GIÁ BÁN	
ĐỒNG-PRÁP	NGOẠI-QUỐC
Một năm: 5.00	8.00
Sáu tháng: 2.50	3.50
Ba tháng: 1.50	2.00

Mua báo phải trả tiền trước.
Thư và mandat gửi cho M. TRẦN
HÌNH-Phiên. Al đăng quảng cáo
việc riêng xin thương nghị trước.

TIẾNG-DÂN

Chánh-phủ kiêm Chủ biên
HUYỀN-THỨC-KHANG

Quân - lý
TRẦN DINH-Phiên

LA VOIX DU PEUPLE

Mỗi tuần xuất bản hai kỳ thứ tư và thứ bảy

Đường Đông-Ba, Phố

Giấy phép số 80
Giấy phép: TIẾNG-DÂN - Huế

Bình như lửa
đây, không đẹp
thì sẽ tự đốt lấy
mình.
兵猶火也。不戢
將自焚。

DEPOT
HÌNH-Phiên

CAM-TU'ÔNG

Đòi với những việc Biên-dộng

Ở BẮC-KỲ VỪA RỜI

(Tiếp theo)

Cứ theo hiện trạng mà nói thì Chánh-phủ trưng trị cũng nghiêm, quan lại tra bắt cũng nhớt, đảng phiên động đã không tranh khởi loạn rồi mà các vùng bình hòa tan nát cũng nhiều. Kể những trận dưng binh trong xứ vài mươi năm nay thì trận vô-lực đàn áp ấy không phải là lần thường mà nghiêm nhiên như đối đãi với một nước địch quốc như tàu bay ném bom xuống mấy làng và đốt phá nhà cửa v.v. Thế mà có tờ báo người Pháp nói con khuyển chánh-phủ trưng trị cho nghiêm khắc hơn nữa! Theo ý bạn đồng nghiệp thì cho Chánh-phủ trưng trị như thế con chưa đủ mà phải phá tan mấy miền lân cận về tới «chùa giặc» và nghiêm trị đến quan lại về tội thông đồng dung thư nữa! Cái thảm trạng mấy làng bị tàn phá, như trên đã nói, thì trưng phạt đến thế là cũng, con nói đến quan lại bán xử thì thật là một điều oan không háy là được (6-2-80).

Thư hồi đưng vào địa vị quan lại làm thế nào mới gọi là trung-thành với Chánh-phủ bây giờ?

Quan lại bán xử đối với những kẻ mà Chánh-phủ đã gia cho hai tiếng tình nghi, chưa nói đến chuyện gì, báo bắt thì bắt, báo giam thì giam, báo làm tội và đây đi nơi khác, thì tuân theo, không những tuân theo mà có kẻ lại làm thẳng tay thêm, hăm cái ý lập công nữa kia. Trung-thành đáo để như thế mà bạn đồng-nghiệp nỡ gia cho cái tội dung-tung thông-dồng, nghi có oan không?

Người xưa có nói: Bình như lửa đây, không đẹp thì sẽ tự đốt lấy mình. 兵猶火也。不戢將自焚。 Bình hòa là một vật bất tương ghê gớm trong xã hội, bất kỳ xứ nào thời đại nào, cũng đều nhận sự giặc đã là họa kiếp chung của loài người. Bởi thế nên những nhà đương lấy chức trách trị an, đợi khi có binh biến mà ra sức cầm chừng, không tốt bằng trước lúc sự biến chưa sinh mà phòng ngừa sắp đặt cho cái họa binh hòa không xảy ra; vì họa đã xảy ra thì đầu cứu chữa được mà cái hại tràn ra trong nhân dân không phải là ít; còn phòng trước được, thì cái họa ấy, tiêu diệt trong lúc vô hình.

Vậy xin dân một câu thí dụ trong hiện-thực để kết luận bài này:

Có người khách tới thăm một nhà nọ, thấy lò khói nhà bếp thông ngay lên dàn cũ, trên dàn đó lại chất củi nhiều, người khách bảo rằng: Phải xảy lò bếp xiên ra ngả kia, và dời củi đi nơi khác, không thì sẽ có họa cháy nhà!

Người chủ nhà chớ, không chịu làm theo lời người khách bảo, để nguyên củi và bếp như vậy. Không được ít lâu, quả nhiên lửa lò bếp cháy lên dàn củi rồi lan ra cả. Trong lúc hoảng hốt, làng xóm tới cứu, kể thì cháy đầu, người thì phỏng trán, may chữa được lửa, nhưng hư hại nhiều. Khi ấy nhà chủ mới tiếc đãi người có công chữa lửa, bao nhiêu người có đầu cháy da phỏng trán thì đãi lam khách hạng như, cho là có công to, nhưng quên hẳn người bán chuyện «xây bếp dời củi» kia.

Người ta có câu: «Đời cũ xây lò, ai nhờ lời cho; cháy da phỏng trán mới là công to».

Câu chuyện như thế, nếu như nhà chủ nghe lời người khách kia mà xây lò dời củi, thì cái họa hỏa hoạn không phát sinh ra, làm gì tùy lụy đến bọn cháy da phỏng trán kia!

Việc ở trên đời, phỏng hơ trước lúc chưa xảy ra thì có lợi, song đương lúc hỏa hoạn chưa đến thì những lời «xây lò dời củi» của người khách ngay thiết kia, có ai đem vào tai đâu! Vậy nhân mỗi cảm tưởng về sự biến động ở Bắc kỳ mà càng ngẫm ngợi cho câu thí dụ nói trên.

X. T. T.

Bán cỏ - phân

Theo quyết - nghị khoản thứ ba trong bi n-bán Đại-hội đồng thường niên, ngày 23 Février 1930, (bản giao đã gửi trình tòa Công - chứng Tourane ngày 25-2-30) tôi xin công bố để các ông có đồng có thiếu nửa cổ phần, biết trước rằng: từ nay đến 30 Avril 1930, tức là tháng 2 tháng tới, mà các ông không gửi số bạc còn thiếu ấy về góp cho Công - Ty, thì quá hạn ấy, Công Ty sẽ bán những cổ phần của các ông cho người khác. Khi bán xong, Công - Ty chỉ trả lại cho các cổ - đông còn thiếu đó, nửa cổ - phần đã góp trước mà phải trừ tiền phí tổn. (mandat và tem v.v.)

Từ nay ngài nào muốn mua những cổ phần mà bán Công-Ty định bán trên đó, giá mỗi cổ-phần là 25.000 thì xin viết thư cho ban Công-Ty biết. HUYNH-THỨC-KHANG Công-Ty

BỆNH TRẺ CON

Hôm qua, nhân tôi có đi thăm bệnh cho đứa con ông Nguyễn, có cùng ông ấy, tôi hỏi ba câu chuyện. Khi trở lại nhà, nghĩ những câu chuyện đó cũng có thể giúp ích cho bà con, nên xin chép ra sau này để đọc-giải xem:

Ông Nguyễn. — Ông chữa bệnh con nít có cho khó khăn hơn chữa bệnh người lớn không?

Tôi. — Hiện bây giờ, ở nước ta, các ông thầy thuốc chuyên-môn về bệnh con nít, cho bệnh trẻ con khó chữa hơn bệnh người lớn nhiều. Bởi vậy, con nít chết có lẽ gấp hai, gấp ba số người lớn chết. Bệnh con nít khó chữa có ba lý do:

1) Chỉ lấy thuốc người lớn mà chữa con nít thì không được, và lại con nít hay phạm thói c. Bởi hai lý do này nên con nít phải có thuốc riêng của con nít. Và chẳng chữa con nít thì thuốc chứng nào thì hay chứng này;

2) Về khoa thuốc, con nít, phòng bệnh hay hơn chữa bệnh; cách phòng bệnh ấy thuộc về khoa vệ-sinh con nít, mà khoa vệ-sinh con nít thì hiện nay bà con ta rất lơ mơ, lại ít ai muốn chú ý đến;

3) Khi con nít mắc bệnh, cha mẹ hay chạy vạy hỏi các bà già bằng xương máu tìm thuốc. Bởi vậy khi thấy đứa trẻ bệnh đã nặng rồi. Về những chuyện cha mẹ làm, bây giờ này, chính tôi đã thấy nhiều. Tôi con nít có một bà già nuôi cháu, thấy cháu ốm yếu mấy ngày không thư, liền đi chợ gặp một bà già hàng xóm kể chuyện đầu đuôi. Bà này bày lấy mười củ nén (nên là một giống đồ cay da vị mùi nồng như hành tỏi) đem nhỏ, hòa với một ít nước rồi cho nó uống, toát được mồ hôi thì tức là khỏi.

Bà già kia về làm đúng như vậy, một giờ sau thảng nhỏ tim cá mành, rồi chết.

Ông Nguyễn. — Ở xứ ta, con nít thường mắc bệnh gì nhiều hơn?

Tôi. — Nhứt là bệnh phổi, nhì là bệnh ruột, còn các bệnh thiên thời như sốt, ra, bang, thì đứa nào cũng phải qua cái đời đó. Bệnh truyền nhiễm qua cái đời đó. Bệnh truyền nhiễm qua cái đời đó. Bệnh truyền nhiễm qua cái đời đó.

Ông Nguyễn. — Về cách trị bệnh con nít, ông thích riêng cách gì hơn?

Tôi. — Thích «ngâm nước» hơn. Ông Nguyễn. — Ngâm nước à? Ông không thấy bao nhiêu con nít chết đuối vì ngâm nước có sao? Ông không biết cái nguy «lạm nước» hay sao?

Tôi. — Tôi có thấy con nít chết nhiều. Nhưng nói rằng vì «lạm nước», nghĩa là nước lạnh thấm vào trong ngũ tạng làm người cả các cơ quan rồi phải chết, thì không bao giờ tôi tin. Tôi đã từng quan sát nhiều lần về cách biến động của những bệnh mà người ta cho là bởi «lạm» sinh ra. Nếu lấy nước lạnh mà ngâm lâu con nít thì nó sinh ra chảy, đầu óc có. Hoặc lấy thuốc mạnh sức mà xức gáy cho mau lành thì nó sinh ra thũng, đầu óc cũng có. Các sự biến động ấy, theo y-học lấy, thời giải nghĩa như thế này: trong thân thể con người, máu đỏ chạy khắp từ trong ra ngoài, dần dần cũng đầy đủ; nếu ngâm cả thân thể vào trong nước

GAN CHẾT MÀ KHÔNG QUÊN SỰ PHÁT-MINH

(Chuyện ông Bacon)

Bacon là ông Tò Triết-học cận đại, lúc ông sáu mươi lăm tuổi mà công việc phát minh và chứng thực, cứ chăm chăm không thôi. Một ngày kia ở thành Luân-dôn về nhà, trong lúc đi đường, thoát nghĩ một cách thế nào mà giữ bộ đồ thực vật (đồ ăn) cho để được tươi tới lâu dài không bị hư hỏng; gặp lúc trời đang xuống tuyết, ông nhân thì nghiệm cái lý tưởng của mình, có thể thực hành cũng không. Ông mua một con gà, mổ sạch gan ruột mà dồn tuyết vào trong bụng nó, con gà ấy quả được tươi luôn. Nhân mùa tuyết dài quá, ông không về được, phải ở trọ tại nhà một người bạn, rồi nhiệm bệnh phát nhiệt; trong lúc bệnh nặng ông viết một cái thư cho người bạn thuật chuyện mình đã thí nghiệm được cách bảo tồn thực vật để có công hiệu v.v. Năm ấy rồi ông mất.

Người ta phát minh được cái gì thì lo truyền cho đời sau người minh có bài thuốc hoặc nghề gì hay thì dành làm gia truyền, không trách nào cái hay gì cũng một ngày một đi đâu mất.

H. Ch.

MANDATS CỦA AI??

Bản báo có tiếp được 1 cái mandat: số 290565 Bài-thượng ngày 3-3-30 mà không có tên người gửi, vậy ngài nào có mandat ấy xin trả lời cho biết, cảm ơn.

Tiếng-Dân

lạnh, thì các mạch máu ở ngoài phải co lại, thành ra máu vào trong, dồn lại ở các cơ quan bên trong như phổi, gan, thận, ruột, làm sưng các cơ quan ấy; sưng tức là đau. Hoặc nữa tại sự phát-dộng quá mạnh nên sự phát-dộng của khi-huyết phải chịu kém rồi sinh đau. Nói về thuốc xức, thuốc độc xức ngoài đã bị máu bắt vào nhiều quá, đem qua thân để bài tiết ra ngoài, thân bị thuốc độc ấy, hóa sưng lên, làm công việc bài tiết không nổi, nên phát ra chứng thũng, là một chứng rất nguy hiểm.

Ông Nguyễn. — Ông nói ngâm nước lạnh có khi sinh ho, thế là có hại; sao ông ủng hộ cách ngâm nước?

Tôi. — Ngâm nước lạnh có hại là tùy theo khí và tùy theo cách ngâm. Nếu ngâm đúng cách, mà cũng tại nơi sự lịch duyệt của ông thầy. Khi đang ngâm thì ngâm, rồi từng bệnh mà ngâm; lại phải ngâm cho vừa độ để huyết luân chuyển trong mạch một cách mạnh mẽ, giúp được sự hành động của các cơ quan trong thân thể, như thế mới hay. Vừa thí hay, quá thì dở, cần phải biết cái chỗ trung bình đó là chỗ tốt.

Người minh thấy tầm thí sự, sự cho đến nỗi thầy thuốc biết trước ít khi nói đến sự tắm, dầu rằng chỉ có phương «tắm» là thường sách, mà cũng phải bỏ tay.

(Còn nữa)

BCH-ĐU

VẤN-ĐỀ THỢ THUYỀN THẬT NGHIỆP Ở NƯỚC ANH

Hiện bây giờ, ở Anh, số thợ-thuyền thất-nghiệp có đến trên dưới một triệu rưỡi người. Vấn-đề thất-nghiệp là một vấn-đề rất trọng đại và rất cấp bách. Ta nên xét cho tường tận một ít, để xem thủ các nhà đương cục (tức là đảng «Lao-Động», tự xưng mình là ông-bộ quyền-lợi của thợ-thuyền) có dụng ý mà giải-quyết không, mà nếu dụng ý thì có thể giải-quyết được không?

Đảng Lao-động lên chấp chính đã lâu, mà nay cách giải-quyết cũng vẫn chưa định. Theo bộ-trưởng bộ «Lao-động Thất nghiệp» J.-H. Thomas, thì tại-phiet (1) có hợp-tác với công-nghiệp tư-bản, nhiên hậu mới nói việc giải-quyết được. Trong một bài diễn-văn ông đọc tại viện Thương-Mại Manchester, ông nói: «Sự hợp-tác của hai phái (tài-phiet và công-nghiệp tư-bản) là điều kiện cốt yếu nhất. Các nhà tài-phiet lớn đã nhận rằng nhiều ngành công-nghiệp cần phải tổ-chức lại cho tinh-xảo hơn, đồng hạ bớt kinh-giá (prix de revient) xuống. Kinh-giá có hạ, mới đủ sức cạnh-tranh tại thị-trường thế-giới. Có đủ sức cạnh-tranh thì hóa-vật bán mới chạy, mà công nghiệp mới có thể khuếch-trương ra và số thợ-thuyền thất-nghiệp mới giảm đi được».

Hào-giới đối với bài diễn-văn này bình-luận rất rợn rợn, không những cho phương pháp giải-quyết của ông Thomas là ở trong vòng ảo-mộng, mà lại hết sức khinh-biếm. «Tôi khinh-biếm cũng phải! Ai đời, đảng Lao-Động thường nêu cao rằng mình rất chú trọng về vấn-đề thất-nghiệp, chủ-trương cách giải-quyết có hiệu-lực hơn lối «bàn nhảm của bọn tư-bản», mà nay lại câu cừu với tư-bản và tài-phiet! Thái-đo của đảng Lao-Động có nhiều điều không nhất quán, xét cho kỹ thì chẳng qua là phần anh của những điều khó-khăn trên kinh-tế nước Anh».

Ngày nay, sự-nghiệp giao-thông phát-dạt, thân đường đất thế-giới lại, nên cả các nước trên thế-giới chỉ có một nền kinh-tế chung. Kinh-tế nước Anh là một bộ-phần của nền kinh-tế chung ấy. Số đông thợ-thuyền Anh bị chủ thất ra, là vì một phần hóa-vật Anh xuất cảng ra ngoài không tiêu-thụ được. Nhà tư-bản lấy lợi nhuận (2) làm cốt, sinh sản ra, hóa-vật bán có lợi thì họ mới làm. Nay ở thế-giới, có nhà tư-bản nước khác (như là Mỹ) sinh-sản hàng hóa hơn, nhà tư-bản Anh cạnh-trah không lại, cố-nhiên không chịu bán mà đành phải đóng cửa xưởng chế-tạo lại. Vì thế nên một số thợ-thuyền phải chịu thất-nghiệp.

Xem thế thì biết rằng: một ngày kinh-tế Anh còn bị lợi-nhuận chi-phối, thì vấn-đề thất-nghiệp giải-quyết được hay không là theo tình thế cạnh-tranh trên thị-trường thế-giới; mà thế-giới cạnh-tranh không phải theo ý-chi của một đảng-phái nào mà thay đổi, dù đảng Lao-Động có dụng ý can-thiệp đến nữa cũng là công vô ích.

Có lẽ nói: thợ-thuyền thất-nghiệp là vì nhân-khẩu nước Anh quá đông, chớ không phải vì lòng tham lợi-nhuận của mấy nhà tư-bản. Thủ hời: Nhân-khẩu Anh sao gọi là quá đông? Có phải là vì hóa-vật bán không chạy, công-nghiệp không khuếch-trương lên được, nên số nhân-công «cứu» (cứu đến) kém thua số nhân-công «cung» (cố sản) không? Mà cái hại bề-trệ ấy

không sinh ra bởi hai chữ «lợi-nhuận» thì bởi đâu mà ra? Năm 1928, ngạch xuất cảng những chế-tạo phẩm đối với năm 1913, nước Mỹ thêm 189%, nước Pháp thêm 58%, mà Anh chỉ thêm có 39%. Vì vậy ở Anh trong các ngành công-nghiệp làm đồ xuất cảng, trên 100 thợ-thuyền, tính có 16, 17 người bị thất-nghiệp.

Ngạch xuất cảng cứ không thêm, mà đảng Lao-Động tuy tự xưng là «Lao-động» song cũng công-nhận rằng «lợi-nhuận» là trung-tâm của kinh-tế, họa là có ôn-dịch giết chết đi một trăm vạn thợ-thuyền thì vấn-đề thất-nghiệp mới có cơ giải-quyết được.

Chánh-phủ Lao-Động đến nay chỉ lo tài-bình «mối-mối», đọc nhiều diễn-văn, họp nhiều hội-nghị, mà chung qui cái yêu-diểm của chương-trình đảng Lao-động thì cứ để nằm yên trên giấy. Những người trước bị hai chữ «Lao-Động» nó lừa, nay tưởng cũng đã mở mắt ra mà nhìn châu-diện-mục của thủ-tướng Mac Donald. Chính những người Anh có chơn trong đảng cũng rất lấy làm thất-bình. Tại Đại-hội đảng Lao-Động họp ở Brighton, nhà trước-thuật có tiếng như của đảng là Brailsford đọc một bài cáo-trạng, cho Mac Donald là hành-dộng trái với chủ nghĩa đảng. Sau đó-khởi một bản dự-án giới-mã chính-phủ, trong khi biểu - quyết có hơn 2.000.000 phiếu, mà phải ông-bô Mac Donald chỉ hơn phân nửa đối có 73.000 phiếu. Xem thế, ta đã rõ rằng một phần nữa Lao-Động bị phá Mac Donald mê-hoặc nay đã tỉnh-ngộ. Cho hay, chỉ những kẻ có chủ-nghĩa chân-chính mới qui-phục lòng tin-nhiệm của dân-chúng được lâu dài.

Vấn-Đinh
(1) Tại-phiet tức là hàng hóa chính-tư-bản. Những người có tư-bản đem tiền đóng ở trong công-nghiệp, đặt xưởng chế-tạo phẩm-vật v.v. thì gọi là công-nghiệp tư-bản. Những người có tư-bản như những nhà Ngân-Hàng, nhưng đem tiền-dùng gián-tiếp, nghĩa là người một nơi mà cho anh công-nghiệp tư-bản (nói rộng ra cho chính-phủ các nước, v.v.) vay tư-bản, mình chỉ đợi đến tháng lấy lợi-tức; như thế gọi là «tài-chính tư-bản». Trên kinh-tế học, thì chính-tư-bản tức là bước phát-triển thứ hai của công-nghiệp tư-bản.
(2) Lợi-nhuận: profit. Nhà tư-bản làm phẩm vật đem bán; giá bán trừ nguyên giá đi, còn bao nhiêu tức là lợi-nhuận (lợi nhuận). Lợi-nhuận là phần nhà tư-bản «bỏ túi».

VẤN-VẤN

Khổ nữ thân

Đèn lồng bóng đêm khuya ngời đượ,
Nghĩ nỗi niềm tâm sự má đượ,
Lệ thường những giọt mây rớt,
Càng phương khảm gấm khác nhau

nổi gì?

Càng nói giống cũng thì đa giết,
Càng là tiền, càng mẹ cũng cha,
Mà đem tình hướng sự ra,
Khắc nào con ở chủ nhà đối nại,
Thân sớm tối dãi mài trong bếp,
Xong bữa mai rồi lại nấu trưa,
Và may giặt gĩa bó vơ,
Tắm trâu tắm nước, phụng thờ dưới trên.

Biết bao việc để hèn hủ lậu,
Đành tâm thân riêng chịu nhọc nhằn,
Lại còn khi nói, khi ăn,
Khỉ đi, khỉ đứng, cầm ngăn mọi đường
Việc buồn bán, việc làng, việc nước,
Quyền tự do nào được chút gì,
Ngựa trên cho bọn nam nhi,
Đè đầu cúi cổ qua thì thì thời.

(Còn nữa)

Nb Tr nữ-ai

